

Tosaði føroyskt við børnini — úrslitið tann illgitna §7

Bygdarmaðurin hjá Jákupi Dahl, Rikard Jensen, sigur so vakurt og rámandi í innganginum til grein um Jákup Dahl:

«Í hvørjum samfelagi kring um heimin eru menn, sum føra tjóðirnar fram bæði á ein og annan hátt t.d. málsliga, vinnuliga og politiskt.

Hesir oddamenn tjóðanna eru av lagnuni kosnir til verk sitt, evnir og gávur teirra gera, at teir raka upp um flest almenn menniskjur, kanna vit t.d. veraldarsøguna, siggja vit slíkar varðar, sum fólkíð fylkti seg um og vónaði bæta burtur úr starvi teirra, soleiðis at føðiland og fólk kundu ganga fram og blóma.

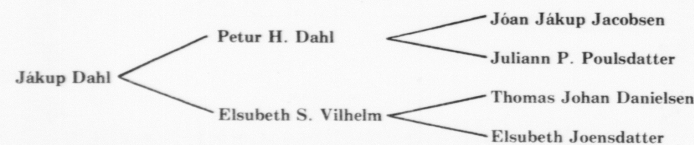
Hygga vit at okkum sjálvum, so lítil vit enn eru, kunna vit við stoltari rødd siga: Føroyatjóðin hevur nógv minnir um góðar synir sínar líka frá tíðarinnar morgni, tá ið oyggjarnar dagadust fyri fyrstu forfedrum okkara. Hvat týðning Sigmundur og Tróndur hava havt í føroyskum fólkaminni gjøgnum tíðirnar, er óneyðugt at umrøða í hesum viðfangi, tað er øllum greitt, aðrir, sum Magnus Heinason, Nólsoyar Páll og fleiri, standa og koma at standa sum størstjornur, og leiða skulu tær okkum á rætta leið, skuldi okkum borist okkurt á.

Ein av omanfyri nevndu monnum verður Føroya próstur, Jákup Dahl.

Ættin

Jákup Dahl varð borin í heim suðuri í Vági 5. juni 1878. Faðir hansara var Petur Hans Dahl, keypmaður, vanligi nevndur Petur við Krosslið (f. 14. jan. 1843 — d. 10. nov. 1931). Móðir var Elsubeth Súanna Dahl fødd Vilhelm frá Gjógvará í Vági (f. 23. okt. 1848 — d. 21. jan. 1913). Tey giftust 19. nov. 1866.

Her er sett upp ein lítil ættartalva:

Av hesum sæst, at ættarnavnið Dahl ikki er gamalt. Abbin Jóan Jákup Jacobsen, vanligi nevndur Jógvan í Lopra, og kona hansara Julianna góvu øllum børnunum ættarnavnið Dahl. Tey áttu 10 børn, og tað elsta er føtt um 1835.

Faðirættin hevur sínar røtur í Toftagarði í Vági, sum er 3 merkur og 4 gyllin. Sama ætt hevur sitið á hesum garði síðan 1688 ella møguliga fyrr.

Eg fari nú at nevna nakrar av kendastu forfedrunum hjá Jákup Dahl:

1. Langabbin Jákup bóndi í Toftum (1766—1832) var við til at byggja Royndina Friðu í 1804. Hann var ein av ánarunum í sama skipi. Hann var tiltikin jarnsmiður, og Nólsoyar Páll og hann høvdu alt jarnsmiðið í byggingini. Hartil var hann óføra ríkur, og lá tá um fjórðingurin av Vágs bygd undir Toftagarði.

2. Langomman Marjun, ið var gift við Jákup bónda í Toftum, las ofta fěstulestur í kirkjuni mikumorgnar, tá ið ikki bar til hjá pápa hennara, og man hon vera tann fyrsta kvinna, ið hevur havt kirkjutænastu í Føroyum.

3. Abbin Jógvan í Lopra (1808—1891) var tann fyrsti, ið fór at handla suðuri í Vági. Hetta var í 1857. Í fyrstuni handlaði hann fyrri Restorff í Havn. Hann var tiltikin útrórarmaður.

4. Pápin Petur við Krosslið legði stóðið undir og bygd upp handilin á Tjørn í 1876.

5. Farbróðir Jákup Dahl (1837—1917) stovnaði virkið á Gørðunum í 1860. Í fyrstuni handlaði hann fyrri Thomsen á Tvøroyri.

6. Farbróðir Poul Dahl gróv eftir gulli í Kalifornia. Tað segðist, at hann var sera ríkur, tá hann doyði.

Av skyldmonnunum, ið fóru til skips, fóru summir á Bogo Styrmansskúla og tóku prógv har: Jógvan á Skála, Jógvan á Gørðunum, Tummas Johan við

JÁKUP DAHL, PRÓSTUR 1. PARTUR

Grundlógardagin, 5. juni, vóru liðin 100 ár, síðani Jákup Dahl, próstur, varð borin í heim við Krosslið í Vági.

Í hesum sambandi var hátíðarhald í Vági mánadagin, grundlógardagin, við minningargudstænastu og avdúking av standmynd av Jákupi Dahl. Jákup Dahl varð gjørdur heiðursborgari í Vági í 1943.

Vit fara í hesum og komandi bløðum at prenta ritgerð um lívið og livsstarvið hjá hesum mæta manni.

Í fyrsta partinum verður sagt frá ætt Jákup Dahls, um Handilsvirkið á Tjørn, skúlatíðina í Vági og Havn og árin í Danmark. Eisini verður sagt frá teirri tíðini, 1908—1913, tá Jákup Dahl var lærari í Havn. Hann tosaði føroyskt við børnini, varð klagaður fleiri ferðir og noyddist at enda at fara frá.

Ritgerðin er skrivað av Jóannesi Eidesgaard, lærara, í 1976.

Gjógvará og Símun á Tjørn.

Eisini valdu fleiri lærarastarvið. Farbróðir Jón Jacob Dahl, systir Elsubeth Súanna Dahl gift Jón Waagstein, systkinabarnið Petur á Gørðunum giftur Marionu Dahl (systir til Jákup Dahl), og systkinabarnið Marianna Dahl gift við Busch, presti.

Annars er bert at nevna at navnframi Magnus á Gørðunum og Jákup Dahl vóru systkinabørn.

Alt hetta vísir, at ættarmenn hansara hava havt hug og áráðið og hava verið undangongumenn í orðsins sanna týðningi. Sanniliga kann sigast, at Jákup Dahl úr góðum bergi var brotin.

Handilsvirkið á Tjørn

Jógvan í Lopra ella Jógvan við Krosslið, sum hann seinni varð nevndur, handlaði fyrri M. C. Restorff. Tá ið sonurin Petur

á Tvøroyri. Í samband við hetta virkið bygd hann í 1876 stórt pakkhús við krumbúð á Tjørn og fór sama ár at handla fyrri seg sjálvan. Krumbúðin við Krosslið varð so gjørd um til sethús, og hesi hús komu at vera barndómsheimið hjá Jákupi Dahl.

Handilin á Tjørn tók seg so javnt fram ár um ár, men tann stóri vøksturin spurdist ikki fyrr enn sluppurnar komu. Við hesum byrjar ein nýggj tíð í Føroyum, har vit fara frá bóndasamfelagnum til fiska- og handilssamfelagið.

Tá ið synir Petur við Krosslið (bróður Jákup Dahls), Tummas og Jóan Jákup vuku til, fóru teir at starvast í handlinum saman við pápanum, og í 1925 varð handilsvirkið gjørt til Fa. P. H. Dahl við Tummas og Jóan Jákup sum ánarum.

Handilsvirkið á Tjørn varð hart rakt av heimskreppuni í 1930-árunum og mátti gevast í 1937.

Tummas Dahl flutti til Danmarkar, har hann

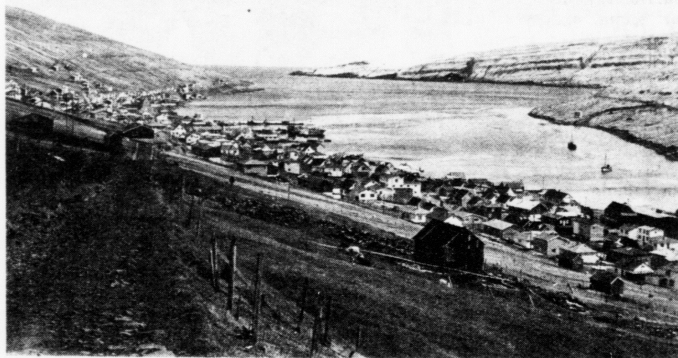
og síðan hjá Daniel Larsen, lærara. Chr. P. Ziska (1858—1895) var ættaður úr Klaksvík. Daniel Larsen var bóndasonur úr Gjørðum í Porkeri og hevði læraraprógvg frá Jonstrup. 1/1 í 1890 kemur Poul Næs, lærari. Hann var ættaður úr Nesi í Hvalba. Poul Næs (1863—1953) var lærari í Vági til 1926.

1/1 í 1890 gingu 66 børn í skúlanum. Í 1870 vóru 38 hús í Vági og fólkatalið 246.

Fyrsti skúlin, sum vágbingar fingur var givin av bróðrunum Jákup Dahl á Gørðunum og Petur við Krosslið í 1875.

Hesin skúlin lá á Oyralaði og hevði bert eina skúlastovu, men í 1884 varð bygt upp, so at tað vóru tvær stovur.

Longu sum skúladrongur visti Jákup Dahl stóran áhuga fyri føroyska málinum, sum tá so smátt var farið at fáa fótarnar fyrri seg. Hann las alt tað føroyska, hann kundi fáa hendur á, sjálvt um tað einamest var Føroyingadagur.

við Krosslið var so frægtur, gekk hann pápanum til handa í handlinum saman við bróðrunum Óla og Jákupi. Eina tíð var hann norðuri í Havn og lærði at lesa og skriva og gjørdi seg kunnugan við handilsskap.

Tá ið Jákup Dahl í 1860 fór at handla á Gørðunum, kom Petur við Krosslið at vera einsamallur um handilin saman við pápanum.

Tá ið teir høvdu handlað fyrri Restorff í 19 ár, søgdu teir handilin frá sær. Samstundis stovnaði Petur við Krosslið saman við øðrum »Sudero Handelsforening« á Hvitanesi

doyði 11. okt. 1946, 71 ára gamal. Jóan Jákup Dahl doyði 5. des. 1946, 73 ára gamal.

Skúlatíðin í Vági

Jákup Dahl kom sostatt at vaksa upp í einum heimi og einari tíð, sum var merkt av virkisfýsni og áráði. Hetta hevur sjálvsagt havt týðning fyrri hann seinni í lívinum, men tó visti hann seg ikki at hava hug til handilsarbeiðið, og er hann tí farið lúruvegin.

Jákup Dahl fór í skúla í 1885, 7 ára gamal. Frá 1885 til 1887 gongur hann hjá Chr. P. Ziska, lærara

søga, Føroyingatíðindi og Færøsk Anthologi.

Hann var altíð nær knýttur at kirkjuni í heimbygðini. Kirkjan í Vági, tá í hansara uppvækstri, var tann kirkjan, sum í 1940 varð tikin niður og flutt til Høvs, har hon so prýðilig stendur í dag. Hon stóð á Kirkjukletti og sigst at vera fjórða kirkja eftir teirri, sum kom rekandi úr Noregi.

Skúlatíðin í Havn

Í 1893 fer Jákup Dahl til Havnar á Læraraskúlan. Hann er tá bert 15 ára gamal. Hann tók prógv í